

BIBΛION I

1 ΚΕΦ. I Ἐπειδή, ὅπως βλέπομεν, πᾶσα πόλις εἶναι ¹
εἶδος τις κοινωνίας ¹ καὶ ἐπειδὴ πᾶσα κοινωνία ἔχει
συσταθῆ πρὸς ἐπίτευξιν ἀγαθοῦ ² τινος— (καὶ τοῦτο διότι
χάριν ἐκείνου τὸ ὅποιον θεωροῦν ἀγαθὸν πράττουσιν οἱ πάν-
τες τὰ πάντα)—· εἶναι φανερόν ὅτι πᾶσαι μὲν αἱ κοινωνίαι
ἀποβλέπουσιν εἰς ἀγαθόν τι, κατ' ἐξοχὴν ὅμως εἰς τὸ σπου-
δαιότερον ³ πάντων τῶν ἀγαθῶν ἢ σπουδαιότερα πασῶν τῶν
κοινωνιῶν καὶ πᾶσας τὰς ἄλλας ὡς μέρη αὐτῆς περιέχου-
σα ⁴· αὕτη δὲ εἶναι ἡ καλουμένη πόλις ⁵ ἢ πολιτειακῶς ὠρ-
γανωμένη κοινωνία ⁶. Ὅσοι ⁷ λοιπὸν ὑποστηρίζουσιν ὅτι οἱ τὴν ²
πολιτικὴν ⁸, τὴν βασιλικὴν ⁹, τὴν οἰκοδιοικητικὴν ¹⁰ καὶ τὴν

τοῦ κυρίου ¹¹ ἀρχὴν ἀσχοῦντες κατ' οὐσίαν δὲν διαφέρουν, δὲν ἀποφαίνονται ὀρθῶς·— (νομίζουσι δηλαδὴ ὅτι ἡ διαφορὰ τούτων ἔγκειται εἰς τὸ πλήθος ἢ τὴν ὀλιγότητα τῶν ἐφ' ὧν ἄρχουσι προσώπων καὶ οὐχὶ εἰς τὸ εἶδος τῆς παρ' ἐκάστω ἐξουσίας ¹². οὕτω, ἂν ἀρχὴ τις ἐπ' ὀλίγων εἶναι δουλοδεσπότης, ἂν ἐπὶ περισσοτέρων οἰκοδεσπότης, ἂν δὲ ἐπὶ ἔτι περισσοτέρων ἐξουσιοδοτημένος ἄρχων ἢ βασιλεύς, ὡς οὐδεμιᾶς ὑπαρχούσης διαφορᾶς μεταξὺ μεγάλου οἴκου ¹³ καὶ μικρᾶς πόλεως ¹⁴. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν προκειμένου περὶ τοῦ ἐξουσιοδοτημένου ἄρχοντος καὶ τοῦ βασιλικοῦ, ὅταν μὲν κατέχη καὶ ἀσκῆ οὗτος ἰδίῳ δικαιώματι τὴν ἀρχήν, εἶναι βασιλικὸς ἄρχων, ὅταν δὲ κατὰ τῆς ἀρχᾶς τῆς συναφοῦς πολιτικῆς θεωρίας ἀρχὴ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἄρχηται ἀφ' ἑτέρου, ἐξουσιοδοτημένος, πολιτικὸς ἄρχων· ταῦτα ὅμως δὲν εἶναι ἀληθῆ) — ¹⁵. Ἡ ὀρθότης δὲ τοῦ ἰσχυρισμοῦ μας θὰ καταδειχθῆ ἐὰν ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα κατὰ τὴν ὑποδειχθεῖσαν ἤδη μέθοδον ¹⁶. ὡς ἀκριδῶς δηλαδὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀντικειμένων μελέτης ἀναγκαῖον εἶναι νὰ διαιρῶμεν τὸ σύνθετον σῶμα μέχρις ὅτου φθάσωμεν εἰς τὰ ἀπλά ¹⁷ αὐτοῦ μέρη — (διὰ τὸν λόγον ὅτι ταῦτα εἶναι τὰ ἐλάχιστα ἐξ ὧν τὸ ὅλον ἀποτελεῖται μόρια) —, οὕτω καὶ προκειμένου περὶ τῆς πόλεως, θὰ ἐξετάσωμεν τὰ στοιχεῖα ἐξ ὧν αὕτη ἀποτελεῖται, ἐκ ποίων τουτέστι καὶ ποῖαι αἱ μεταξὺ τούτων κύριαι

διαφοραὶ καὶ ἂν περὶ τῶν ὄσων ἀνεφέραιμεν ὑπάρχη τι κατ' ἐπιστήμην διακριδούμενον, ὅπερ νῦν συναγάγωμεν.

2. Παρατηρῶν λοιπὸν κανεῖς τὰ πράγματα κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἐκ τῆς πρώτης ἀφετηρίας ἀνάπτυξιν, ὡς ἀκριβῶς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, οὕτω καὶ ἐφ' ὧν ὁ λόγος ἐνταῦθα διερευνᾷ κατὰ τὴν ἀρίστην μέθοδον. Κατὰ πρῶτον λοιπὸν παρατηρεῖ τις ὅτι κατὰ φυσικὴν ἀνάγκην συνδυάζονται οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ ὑπάρχουν ἄνευ ἀλλήλων¹⁸. οὕτω τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ συνδυάζονται διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν — (καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐξ οἰκείας προαιρέσεως, ἀλλ' ἐξ ἐνστικτώδους τάσεως ἐνυπαρχούσης καὶ εἰς τὰ ἄλλα ζῶα καὶ εἰς τὰ φυτά, νὰ καταλίπη ἕκαστον ἕτερον ὅμοιον αὐτοῦ)¹⁹ — ὁμοίως «συνδυάζονται» τὸ φύσει ἄρχον καὶ φύσει ἀρχόμενον διὰ τὴν ἀμοιβαίαν πρὸς διασφάλισιν τῆς ὑπάρξεως συνδρομὴν — (διότι ἐκ τούτων, τὸ μὲν διαθέτον τὴν ἱκανότητα νὰ καταστρώγη διὰ τῆς διανοίας σχέδια ἐν ὄψει τῶν ἀναγκῶν φύσει ἄρχον εἶναι καὶ φύσει ἐξουσιάζον²⁰, τὸ δὲ διαθέτον ὡς οἰκείαν τὴν ἱκανότητα νὰ ἐκτελῇ διὰ τῶν σωματικῶν δυνάμεων ταῦτα φύσει εἶναι ἀρχόμενον καὶ φύσει δοῦλον διὸ κύριος καὶ δοῦλος ἐπὶ κοινῷ συμφέροντι συνδυάζονται) —²¹. Τὸ θῆλυ συνεπῶς καὶ τὸ δοῦλον εἶναι ἐκ φύσεως ὅλως διάκριτα — (διότι οὐδὲν ἢ φύσις πλάττει ὅμοιον πρὸς τὴν τῶν χαλκῶν ἐκείνην Δελφικὴν μάχαιραν²² φειδωλευμένη, ἀλλ' ἕκαστον πρᾶγμα πρὸς ἴδιον σκοπὸν καὶ τοῦτο διότι ἕκαστον τῶν ὀργάνων τότε μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ συντελήται τελειότατον, ὅταν κατασκευάζεται ὅπως χρησιμοποιοῦται εἰδικῶς εἰς ἓν ἔργον καὶ ὄχι εἰς πολλά). Μεταξὺ τῶν βαρβάρων ὁμοῦς τὸ θῆλυ καὶ τὸ δοῦλον εἰς τὴν αὐτὴν ὑπάγονται τάξιν· λόγος δὲ τούτου εἶναι ὅτι ἐλλείπει

παρ' αὐτοῖς τὸ ἐκ φύσεως ἄρχον²³ καὶ συνεπῶς ἢ παρ' αὐ-
τοῖς γάμου κοινωνία εἶναι κοινωνία δούλης καὶ δούλου. Διὸ
καὶ οἱ ποιηταὶ ἀποφαίνονται

βαρβάρων Ἑλλήνας ἄρχειν εἰκός,²⁴

συμπεραίνοντες ὅτι κατὰ φυσικὴν ἀνάγκην βάρβαρον καὶ
δούλον ταυτίζονται²⁵. Ἐκ τῶν δύο λοιπὸν τούτων συνδυα- 6
σμῶν²⁶ παράγεται κατὰ πρῶτον ἢ οἰκία, διὸ καὶ ὀρθῶς εἴ-
πεν ἐν τῷ ποιήματι τοῦ ὁ Ἑσίοδος

οἶκον μὲν πρόωιστα γυναῖκα τε βοῦν τ' ἀροισῆρα·²⁷

διότι ὁ βοῦς ἀναπληροῖ εἰς τὸν οἶκον τῶν πενήτων τὸν ὑπη-
ρέτην²⁸. Ἡ ἐκ φυσικῆς λοιπὸν ἀνάγκης συσταθεῖσα διὰ τὴν
ἐκανοποίησιν τῶν στοιχειωδῶν βιοτικῶν ἀναγκῶν²⁹ κοινω-

ἴδιον
βί-
85
(E)
Ces 21
ἀρῶν
ὑπὸν
= 0
πρ

γία εἶναι ὁ οἶκος³⁰, ὁ σύνδεσμος τουτέστι τῶν προσώπων τὰ ὅποια ὁ μὲν Χαρώνδας³¹ ὀνομάζει «συσσίτους»³², ὁ δὲ Κρής Ἐπιμενίδης³³ «ὄμοτραπέζους»³⁴. Ἡ ἐκ πλειόνων ἀφ' ἑτέρου οἴκων συσταθεῖσα στοιχειώδης κοινωνία οὐχὶ 7 πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἑφημέρων ἀναγκῶν, εἶναι ἡ κώμη. Κατὰ φυσικὴν δὲ τάξιν τὰ μάλιστα ἀποικία τις τῆς οἰκίας³⁵ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ κώμη, ἀπαρτιζομένη ἀπὸ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους μερικοὶ ἀποκαλοῦν «ὄμογαλάκτους»³⁶, ἀπὸ τὰ τέκνα τουτέστι καὶ τὰ τέκνα τῶν τέκνων³⁷. Διὸ καὶ κατ' ἀρχῆς αἱ πόλεις διετέλουν ὑπὸ βασιλεῖς, ὅπως καὶ τῶρα οἱ ἀσύντακτοι λαοὶ³⁸. ἐπειδὴ συνωκίσθησαν ἐξ ὁμάδων διατελουσῶν ὑπὸ βασιλείαν³⁹. διότι, ὡς πᾶσα οἰκία ὑπὸ τοῦ γεροντοτέρου βασιλικῶς ἐκυβερνᾶτο, οὕτω καὶ τὸ σύνολον τῶν ἐξ αὐτῆς προελθόντων οἴκων, ἐνεκεν τῆς ὁμογενείας⁴⁰.

Ἐκεῖνο δηλαδὴ ἀκριβῶς τὸ ὁποῖον λέγει ὁ Ὅμηρος⁴¹
 θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
 παίδων ἢ δ' ἀλόγων·

διότι πρόκειται περὶ σποράδην κατοικοῦντων· πᾶς δὲ λαὸς κατὰ τὴν πρώτην τοῦ βίου του περίοδον οὕτως ἐξῆ. Ἐκ τούτου δὲ καὶ πιστεύουν ὅλοι, ὅτι καὶ οἱ θεοὶ βασιλεύονται, διότι καὶ οἱ ἴδιοι, ἄλλοι μὲν καὶ τῶρα ἀκόμη τελοῦν, ἄλλοι δὲ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ κοινωνικοῦ των βίου ἐτέλουν ὑπὸ βασιλέα· διότι ὡς καὶ τὰς μορφάς, οὕτω καὶ τοὺς τρόπους τοῦ βίου τῶν θεῶν οἱ ἄνθρωποι πλάττουν καθ' ὁμοίωσιν τῶν ἰδικῶν των⁴². Ἡ κοινωνία τελικῶς⁴³ ἢ συγ- 8
 κειμένη ἐξ ἀριθμοῦ τινος κωμῶν, εἶναι ἢ πόλις⁴⁴· αὕτη κατορθώνει εἰς ἄκρον, συντόμως εἰπεῖν, τὴν αὐτάρκειαν⁴⁵, συσταθεῖσα μὲν πρὸς διασφάλισιν τοῦ στοιχειώδους βίου, ὑπάρχουσα δὲ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ εὐδαίμονος⁴⁶. Διὰ τοῦτο πᾶσα πόλις ἐκ φύσεως ὑπάρχει, ἐὰν βεβαίως ἐκ φύσεως καὶ αἰ πρώται ((ὡς ἀνωτέρω)) κοινωνικαὶ συστάδες· διότι ἡ πόλις εἶναι ὀλοκλήρωσις ἐκείνων, πᾶσα δὲ φυσικὴ ὑπαρξίς, ὅταν περατωθῇ πλέον τὸ στάδιον τῆς γενέσεως, εἶναι ὀλοκλήρωσις τις καὶ τὴν ὀλοκλήρωσιν ταύτην χαρακτηρίζομεν ὡς φύσιν⁴⁷ ἐκάστου ὄντος, οἷον τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἵππου, τῆς οἰκίας⁴⁸. Ἐπὶ πλέον τὸ οὐ ἕνεκα ἕκαστον ὄν ὑπάρχει

καὶ ὁ τελικὸς αὐτοῦ σκοπὸς⁴⁹ εἶναι τὸ ((δυνατὸν))⁵⁰ ἄκρον ἀγαθόν· ἀλλ' ἢ αὐτάρκεια⁵¹ καὶ τελικὸς σκοπὸς εἶναι καὶ ἄκρον ἀγαθόν⁵². Ἐκ τούτων λοιπὸν φανερόν καθίσταται 9 ὅτι ἡ πόλις, ((ἢ ἐν τῇ πόλει τουτέστι πολιτειακῶς ὀργανωμένη κοινωνία))⁵³, εἶναι ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ὄντων, καὶ ὁ ἄνθρωπος ὄν ἐκ φύσεως προωρισμένον γὰρ διαβιοῖ ἐν τῇ πολιτειακῶς ὀργανωμένῃ κοινωνίᾳ· ἀπεναντίας, ὁ ἐκ φύσεως⁵⁴ καὶ οὐχὶ ἐκ τύχης⁵⁵ ἐκτὸς ταύτης ζῶν ἢ ὑπεράνθρωπος ἢ ὑπάνθρωπος⁵⁶ εἶναι — (ὡς ἐκεῖνος ὁ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ὄνειδισθεὶς διὰ τῶν χαρακτηρισμῶν

ἀφροῖτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέσιος⁵⁷, (κυριε φράττα, κίριε

διότι ἐκ φύσεως ὁ τοιοῦτος εἶναι ἐν ταυτῷ καὶ πολεμοχαρῆς) —, καθὸ ἄνευ ὁμοίου του, ὡς πεσσοῦ ἀποχωρισθεὶς τοῦ ἑτέρου⁵⁸. Τὸ διατὶ δὲ ὁ ἄνθρωπος εἶναι περισσότερον πά- 10

σης μελίσσης και παντός ἀγελαίου ζώου ὄν προωρισμένον γὰ διαβιοῖ ἐντὸς κοινωνικῆς ὀργανώσεως, εἶναι φανερόν. Οὐδὲν δηλαδή, ὡς διακηρύττομεν, ἀσκόπως ἡ φύσις ποιεῖ· ἐξ ὧν δὲ τῶν ζώων μόνον ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὸν ἔναρθρον λόγον⁵⁹. Ἡ μὲν ἀπλῆ, τουτέστι φωνή εἶναι οἶονεὶ διὰ σημείου ἔκφρασις τοῦ αἰσθήματος τοῦ προξενουμένου ὑπὸ τοῦ λυπηροῦ καὶ τοῦ εὐχαρίστου⁶⁰, διὸ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ζῶα ὑπάρχει — (μέχρι τούτου δηλαδή ἐπροχώρησε τοῦ σημείου ἡ φύσις αὐτῶν, τοῦ γὰρ ἔχουν αἰσθησιν τῆς προκαλουμένης λύπης ἢ εὐχαριστήσεως καὶ γὰρ ἐκφράζουσι τοῦτο δι' ἰδιοσήμεου κραυγῆς μεταξύ των) — ⁶¹ ὁ λόγος ὁμοῦς ἐξ ἐναντίας ἐδόθη ὑπὸ τῆς φύσεως πρὸς δῆλωσιν τοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ ἐπιζημίου, συνεπῶς καὶ τοῦ δικαίου καὶ ἀδίκου. Τοῦτο δηλονότι εἶναι τὸ διακρίνον τὸν ἄνθρωπον τῶν ἄλ-

πὸ πᾶσι
ὅτι τὸ
ἢ ἐκαστὸς
ζῶο

ἡ φύσις
ἢ κενὴ
λογος: μ

ἢ κενὴ
ἢ κενὴ

ἢ κενὴ
ἢ κενὴ
ἢ κενὴ

ἢ κενὴ
ἢ κενὴ
ἢ κενὴ

ἢ κενὴ
ἢ κενὴ
ἢ κενὴ

λων ζώων κατ' ἐξοχήν ἴδιον, τὸ ὅτι μόνος αὐτὸς ἔχει ἀντι-
 ληψιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ
 ἀδίκου καὶ τῶν ἄλλων συναφῶν· ταῦτα δὲ κοινὰ καθιστά-
 μενα δίδουν γένεσιν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ τὴν πολιτειακῶς
 ὀργανωμένην κοινωνίαν. Καὶ φύσει μάλιστα προϋπάρχει⁸²
 ἡ πόλις τῆς οἰκίας καὶ ἐκάστου ἡμῶν· καὶ τοῦτο διότι κατ'
 ἀνάγκην τὸ ὅλον προϋφίσταται τοῦ μέρους· διότι ἐὰν κα-
 ταστραφῆ τὸ ὅλον δὲν ὑπάρχει πλέον καὶ τὸ μέρος, ὡς ἐπὶ
 νεκρώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, μεθ' ἣν οὔτε ποὺς
 ὑπάρχει πλέον οὔτε χεῖρ, ἢ μόνον καθ' ὁμωνυμίαν πρὸς
 τὸ ἀληθές, — οἶον ἢ λιθίνῃ χεῖρ, ἥτις, μολονότι δὲν εἶναι
 χεῖρ, χεῖρ ὀνομάζεται· ἢ καταστραφεῖσα δὲ ἀληθῆς τοιαύτη
 εἶναι⁸³· ἢ ἀληθῆς δηλονότι (φύσις) ἐκάστου ἔγκειται εἰς τὸ
 ἐφ' ᾧ ὄρισταί ἐργον⁸⁴ καὶ εἰς τὴν πρὸς ἐπιτέλεσιν τούτου
 δυναμικότητα, οὕτως ὥστε, εἰς ἣν περίπτωσιν δὲν εἶναι
 πλέον τοῦτο οἶον ὄρισταί κατὰ τὸ ἔργον καὶ τὴν δυναμι-
 κότητα, δὲν πρέπει νὰ ἐκλαμβάνηται ὡς τὸ αὐτό, ἀλλ' ὡς
 ἄλλο ὁμώνυμον⁸⁵. Εἶναι λοιπὸν φανερόν ὅτι καὶ ἡ πόλις
 εἶναι τὸ κατὰ φύσιν πρότερον ἐκάστου ἡμῶν· διότι ἐφ' ὅσον
 ἕκαστος ἀποχωρισθεὶς τοῦ συνόλου παύει νὰ ἐξαρκῆ εἰς ἑαυ-
 τὸν διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων, συνέπεται ὅτι ἔχει⁸⁶ πρὸς τὴν

δὲν
 αἰε
 β/μ
 λω
 (δ
 τὸν
 τοῦ
 φῶς
 ἵστα
 3
 ἀν
 κερ
 λκ
 τὸν
 (σω
 ±
 τὸν
 (ω
 12
 δ
 (1
 3
 μ
 12
 12

πολιτείαν τὴν σχέσιν ἣν καὶ τῶν λοιπῶν ((ζώντων)) ὀργα-
 νισμῶν τὰ μέρη πρὸς τὸ ὅλον· ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι κατ'
 οὐδὲν ἀποτελεῖ μέρος ((μιας οἰασδήποτε)) πολιτειακῆς κοι-
 νωνίας μόνον ὁ μὴ δυνάμενος νὰ προσαρμοσθῇ εἰς κοινωνικὸν
 βίον ἢ ὁ οὐδενὸς ἔχων ἀνάγκην, ὡς διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων ἱκα-
 νὸς νὰ ἐξαρκῆ εἰς ἑαυτόν· ἀλλ' οὗτος συνεπῶς ἢ θηρίον εἶναι
 ἢ θεός⁷⁷. Ἄφ' ἐνὸς λοιπὸν φύσει ὑπάρχει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ
 πρὸς τὴν τοιαύτην⁷⁸ κοινωνίαν ἐνόρμησις, ἀφ' ἑτέρου δὲ
 μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος κατέστη ὁ πρῶτος συστήσας ταύ-
 την⁷⁹. διότι ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἀκριβῶς εἶναι τὸ ὑπεροχώτερον
 τῶν ζῶων ἐὰν τελειοποιηθῇ, οὕτω καὶ ἐὰν ἀποχωρισθῇ
 'νόμῳ' καὶ 'δίκῃς'⁸⁰ ἀποβαίνει τὸ χεῖριστον ὄλον. Τοῦτο
 δὲ διότι κατ' ἐξοχὴν φοβερὰ εἶναι ἢ ἔχουσα ὄπλα ἀδικία, ὁ
 δὲ ἄνθρωπος γεννᾶται ἔχων ἐκ φύσεως ὄπλα, ὅπως μεταχει-
 ρισθῇ ταῦτα ἐπὶ φρονήσει καὶ ἀρετῇ, τὰ ὅποια ὁμοῦς δύνα-
 ται καὶ διὰ τὰ ἄκρως ἀντίθετα νὰ χρησιμοποιήσῃ. Διὸ καὶ
 ὁ ἄνευ ἀρετῆς ἄνθρωπος εἶναι τὸ ἀνοσιώτατον καὶ ἀγριώ-
 τατον τῶν ὄντων καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀφροδίσια καὶ τὴν λαιμαρ-
 γίαν τὸ χεῖριστον. Ἄπ' ἐναντίας, στοιχείον τῆς πολιτείας
 εἶναι ἡ δικαιοσύνη· διότι τάξις τῆς πολιτειακῆς ὀργανω-
 μένης κοινωνίας εἶναι ἡ 'δίκη'. 'δίκη' δὲ εἶναι ἡ ἐν πάσῃ
 περιπτώσει διακρίθωσις τοῦ δικαίου.

3 ΚΕΦ. II Ἦδη, ἀφοῦ κατεδείχθη ἐκ ποίων στοι-
 χείων ἀπετελέσθη ἡ πόλις, ἀναγκαῖον νὰ ὀμλήσω-
 μεν κατὰ πρῶτον περὶ [τῆς διασυνθέσεως καὶ διοικήσεως
 τοῦ οἴκου] διότι πᾶσα πόλις ἐξ οἴκων ἀποτελεῖται. Ἡ τοῦ
 οἴκου δὲ σύνθεσις ἀναλύεται κατὰ τὰ ἀντίστοιχα ἐξ ὧν ὁ
 οἶκος ἀπετελέσθη στοιχεῖα· κατ' ἀρχὴν δὲ ὁ ἀρτίως συγκε-
 κροτημένος οἶκος ἀποτελεῖται ἀπὸ δούλους καὶ ἐλευθέρους.
 Ἐπειδὴ ὁμοῦ παντὸς ἀντικειμένου ἢ μελέτη δεόν νὰ ἀρ-
 χίζῃ ἀπὸ τῶν ἐλάχιστων μέρη τούτου, στοιχειώδη δὲ καὶ ἐλάχι-
 στα τοῦ οἴκου μέρη εἶναι κύριος καὶ δούλος, σύζυγος καὶ
 σύζυγος, πατὴρ καὶ τέκνα, τὰ τρία ταῦτα πρέπει κατὰ
 πρῶτον νὰ ἐξετάσωμεν, ὅποια δηλαδὴ ἐκάστη τούτων σχέ-
 σις εἶναι καὶ ὅποια πρέπει νὰ εἶναι. Ἡ πρώτη καλεῖται
 σχέσις «δεσποτική», ἡ δευτέρα «γαμήλιος» — (οὕτω δὲ
 καθ' ὅσον δὲν ὑπάρχει ὄρος σημαίνων αὐτὴν ταύτην τὴν
 ἐκ τῆς συζεύξεως ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς δημιουργουμένην
 σχέσιν) —, καὶ ἡ τρίτη «τεκνοποιητική» — (οὕτω δὲ διότι
 καὶ αὐτὴ στερεῖται ἰδίου ὀνόματος) —. ἔστωσαν λοιπὸν αἱ

τρεις αὐται σχέσεις τὰς ὁποίας ἐμνημονεύσαμεν. Ὑπάρχει
 ὁμοίως καὶ τέταρτον μέρος τοῦ οἴκου, τὸ ὅποιον κατὰ τοὺς
 μὲν ταυτίζεται μὲ τὴν ὅλην οἰκονομίαν, κατ' ἄλλους δὲ
 εἶναι τὸ μέγιστον αὐτῆς μέρος — θὰ ἐξετάσωμεν δὲ πῶς
 πράγματι ἔχει: ἐννοῶ [τὴν τέχνην τοῦ πορίζεσθαι τὰ
 ἀγαθὰ⁹, τὴν καλουμένην χρηματιστικὴν. Κατὰ πρῶτον δὲ
 περὶ τῆς σχέσεως κυρίου καὶ δούλου ἅς ὁμιλήσωμεν, ἵνα
 ἴδωμεν ἀφ' ἐνός μὲν τὴν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς χρη-
 σιμότητα αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἀφ' ἑτέρου δὲ μήπως δυνα-
 μεθα, σχετικῶς μὲ τὴν ἀκριβῆ τῶν κατ' αὐτοὺς γνώσιν, νὰ
 μορφώσωμεν γνώμην τινὰ ὀρθοτέραν τῶν νῦν κρατουσῶν.
 Κατὰ τοὺς μὲν δηλαδή ἢ ἐπὶ τοῦ δούλου ἀρχὴ τοῦ κυρίου εἶ-
 ναι ὠρισμένη τις ἐπιστήμη⁵ καὶ πρὸς τούτοις ἢ τοῦ οἰκο-
 δεσπότου, τοῦ δουλοδεσπότου, τοῦ ἐξουσιοδοτημένου πολι-
 τικοῦ ἀρχοντος καὶ τοῦ βασιλέως ἀρχὴ δὲν διαφέρει, ὡς ἐν
 ἀρχῇ εἶπομεν⁶. κατ' ἄλλους δὲ ἢ ἐπὶ τῶν δούλων ἐξουσία
 εἶναι παρὰ φύσιν, διότι συμβατικῶς ὁ εἷς εἶναι δούλος καὶ
 ὁ ἄλλος ἐλεύθερος, οὐδεμία δ' ἐκ φύσεως μεταξὺ τούτων
 ὑπάρχει διάκρισις, διὸ καὶ δὲν εἶναι δίκαιον, καθὼ βίαιον,
 τὸ τοιοῦτον⁷.

4. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἢ ^{ἐπιτοκ} περιουσία εἶναι μέρος τοῦ οἴκου
 καὶ ἢ τέχνη τῆς κτήσεως περιουσίας μέρος τῆς ὅλης λει-
 τουργίας τοῦ οἴκου — (διότι ἄνευ τῶν ἀναγκαίων ἀδύνατος
 εἶναι ὁ βίος [καὶ ὁ εὐδαίμων βίος]) —, ὅπως καὶ εἰς τὰς ἄλ-
 λας ἐπὶ μέρους τέχνας ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ
 ἔργου τῶν νὰ ὑπάρχουν τὰ οἰκεῖα ὄργανα, οὕτω παρίστα-
 ται ἀνάγκη καὶ ὁ τὸν οἶκον διευθύνων νὰ ἔχη τοιαῦτα· ἐκ
 τῶν ὀργάνων δὲ τὰ μὲν εἶναι ἄψυχα τὰ δὲ ἔμψυχα — (λ.χ.
 διὰ τὸν κυβερνήτην πλοίου ὁ μὲν οἶαξ εἶναι ἄψυχον ὄργα-
 νον, ὁ δὲ πρῶτος ἔμψυχον· διότι ὁ ὑπηρέτης εἶναι εἶδος τι
 ὀργάνου διὰ τὸν ἀσκοῦντα τέχνην τινά) — ὁμοίως καὶ πᾶν
 «κτῆμα» εἶναι ὄργανον πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ζωῆς, ἢ
 περιουσία δὲ δὲν εἶναι ἢ πλῆθος ὀργάνων, ὁ δὲ δούλος ἔμ-
 ψυχον κτῆμα. Πᾶς δὲ ὑπηρέτης εἶναι ὄργανον ὑπηρετοῦν

δι' ὀργάνων· διότι ἐὰν ἕκαστον τῶν ὀργάνων ἢ διαταχθῆν 5
 ἢ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἠδύνατο νὰ ἐκτελεῖ τὸ ἔργον αὐτοῦ,
 ὡς συνέβαινε κατὰ τὰ μυθολογούμενα μὲ τὰ ἀγάλματα τοῦ
 Δαιδάλου⁹ ἢ μὲ τοὺς τρίποδας τοῦ Ἡφαίστου, οἱ ὅποιοι,
 κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ¹⁰ ἱστορούμενα, εἰσῆρχοντο δι'
 αὐτομάτου κινήσεως εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ θεοῦ, οὕτω δὲ
 αἱ κερκίδες ὕφαινον μόναι των καὶ τὰ πλῆκτρα ἔκρουον μό-
 να των τὰς χορδὰς, οὔτε οἱ προϊστάμενοι τεχνικοῦ τινος
 κλάδου θὰ εἶχον ἀνάγκην ὑπηρετῶν, οὔτε οἱ κύριοι ἀνάγ-
 κην δούλων¹¹. Ὅσα λοιπὸν ὀνομάζονται ὄργανα εἶναι μέσα
 παραγωγῆς ἄλλων πραγμάτων, ἐνῶ τὸ κτήμα εἶναι ὄργανον
 ἀμέσου πρακτικῆς χρησιμοποίησεως· ἀπὸ τὴν κερκίδα
 οὕτω παράγεται τι διαφόρου ἢ ἐκείνη χρήσεως, ἀπὸ τὸ ἐν-
 δυμα ἕμως καὶ τὴν κλίνην οὐδὲν παράγεται, ἀλλὰ αὐτὰ
 ταῦτα χρησιμοποιοῦνται. Ἐπὶ πλέον, ἐπειδὴ ἡ παραγωγή 6
 καὶ ἡ πρακτικὴ χρησιμοποίησις ὡς ἐνέργειαι διαφέρουν
 κατὰ τὸ εἶδος, ἀμφοτέραι δὲ χρήζουσι ὀργάνων, κατ' ἀνάγ-
 κην καὶ ταῦτα τὴν αὐτὴν θὰ ἔχουσι διαφορὰν. Ἄλλ' ἡ βίω-
 σις εἶναι πρᾶξις χρησιμοποιοῦσα καὶ οὐχὶ πρᾶξις παράγου-
 σα· διὸ καὶ ὁ δούλος ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ὀργάνων τῆς
 πρὸς πρᾶξιν χρησιμοποίησεως¹². Τὸ «κτήμα» ἕμως νοεῖται
 ὡς καὶ τὸ «μέρος»· ὅπως δηλαδὴ τὸ μέρος ὄχι μόνον ἄλλου
 τινὸς εἶναι μέρος, ἀλλὰ καὶ ἀπολύτως ἄλλου, οὕτω καὶ τὸ
 κτήμα. Διὸ καὶ ὁ μὲν κύριος εἶναι γενικῶς κύριος μόνον τοῦ
 δούλου, κατὰ τὰ ἄλλα ἀνεξάρτητος ὢν τούτου, ὁ δούλος
 ἕμως ὄχι μόνον ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ὠρισμένον κύριον εἶναι
 δούλος, ἀλλὰ καὶ μόνον ὡς ἀπολύτως εἰς τὸν κύριον ἀνή-
 κων νοεῖται. Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ φύσις τοῦ δούλου καὶ 7

ποία ἢ οὐσιώδης ιδιότης αὐτοῦ, κατεδείχθη ἐκ τῶν ἀνωτέρω· ἐκεῖνος ὅστις, ἄνθρωπος ὢν, δὲν ἀνήκει εἰς ἑαυτόν, ἀλλ' εἰς ἄλλον, οὗτος εἶναι φύσει δοῦλος· ἀνήκει δὲ εἰς ἄλλον ἄνθρωπός τις, ἐάν, ἄνθρωπος ὢν, εἶναι κτῆμα τούτου· καί, ὡς ἐλέχθη, τὸ κτῆμα εἶναι ὄργανον διὰ τὴν πρὸς πρᾶξιν χρησιμοποίησιν, χωριστὸν ἀπὸ τὸν ιδιοκτήτην. (5). Τί δὲ ἐκ τῶν δύο ἀληθεύει, ἂν τουτέστι εἶναι τις φύσει τοιοῦτος ἢ ὄχι, καὶ ἂν εἶναι λυσιτελέστερον καὶ δίκαιον γὰρ εἶναι τις δοῦλος ἢ ὄχι, καὶ ἂν γενικώτερον πᾶσα ἀδιακρίτως δουλεία παρὰ φύσιν εἶναι, πρέπει γὰρ ἐξετάσωμεν εὐθύς, μετὰ τὰ ἀνωτέρω. Δὲν εἶναι δὲ δύσκολον καὶ [θεωρητικῶς] γὰρ τὰ ἐξετάσωμεν καὶ [ἐμπειρικῶς] γὰρ τὰ ἐξακριβώσωμεν. Διότι ἡ σχέσηις ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου ὄχι μόνον ἐκ τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν συμφερόντων εἶναι, μερικὰ δὲ ((ὄντα καὶ στοιχεῖα)) εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τῆς ὑπάρξεώς των διεκρίθησαν ὡς προωρισμένα τὰ μὲν γὰρ ἀρχονται τὰ δὲ γὰρ ἀρχοῦν. Ὑπάρχουν δὲ πολλὰ εἶδη ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων — (ἀνωτέρου δὲ πάντοτε τύπου εἶναι ἡ ἀρχὴ ἢ ἀσκουμένη ἐπὶ ἀνωτέρων ὄντων, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἐπὶ ἀνθρώπου παρὰ ἐπὶ θηρίου, διότι ὅσον ἀνώτερος εἶναι ὁ τύπος τῶν ἐπιτελούντων ἔργον τι, τοσοῦτον καὶ τὸ ἔργον ἀνώτερον εἶναι· ἐκεῖ δὲ, ὅπου τὸ μὲν ἀρχει, τὸ δὲ ἀρχεται, ἔργον τι ἐπιτελεῖται) —· οὕτω δὲ, εἰς πάντα τὰ ὄντα ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀπετελέσθη ἐκ περισσοτέρων μερῶν, εἴτε ἀδιαχωριστως συνυπαρχόντων εἴτε ὡς αὐτοτελῶν διακρινομένων, συντεθέντων εἰς ὅλον τι, εἰς ἅπαντα ταῦτα σαφῶς ἐκφαίνονται τὰ ἐν λόγῳ στοιχεῖα τοῦ ἀρχοντος καὶ ἀρχομένου, ἐνυπάρχει δὲ ὁ συνδυασμὸς οὗτος εἰς πάντα τὰ ἐμψυχα ὡς συνέπεια τῆς ὄλης αὐτῶν φυσικῆς ὑποστάσεως· (διότι καὶ εἰς τὰ μὴ μετέχοντα ζωῆς ὑπάρχει τι τὸ κυριαρχοῦν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὴν μουσικὴν κλίμακα· πλὴν ὁμως τὸ ζήτημα τοῦτο πιθανὸν γὰρ ἀνήκει εἰς ἔρευναν ἐκτὸς τοῦ θέματός μας)· καὶ κατὰ πρῶτον ἰδοῦ τὸ ζῶον, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, ἐξ ὧν τὸ μὲν εἶναι φύσει ἄρ-

χον τὸ δὲ φύσει ἀρχόμενον. Τὸ «φύσει» ὁμῶς πρέπει νὰ
 ἐξετάζη τις εἰς τὰ ὅσον ἐνεστὶ κατὰ φύσιν ἔχοντα, οὐχὶ δὲ
 εἰς τὰ ἐκτραπέντα τοῦ καγονικοῦ των τύπου· διὸ καὶ εἰς τὸν
 ἄκραν ἔχοντα σωματικὴν καὶ ψυχικὴν ὑγείαν ἀνθρωπον δέ-
 ον νὰ ἀποβλέψωμεν, παρ' ᾧ ἐκδηλος εἶναι ἡ τῆς ψυχῆς ἐπὶ
 τοῦ σώματος ἡγεμονία· καθ' ὅσον ἐκ τῶν νοσηρῶν ἢ ὑπὸ
 νοσηρῶν διαθέσεων φερομένων ἀτόμων θὰ συνεπείραινέ τις
 ὅτι πολλάκις τῆς ψυχῆς ἡγεμονεύει τὸ σῶμα, λόγῳ τῆς
 ἐλαττωματικῆς καὶ παρὰ φύσιν καταστάσεώς των. Δυνα-
 τὸν λοιπὸν, ὡς εἶπομεν, εἰς τὸ ἐμβριον¹¹ κατὰ πρῶτον ὄν νὰ
 διακρίνωμεν εἶδη κυριαρχίας ἀνάλογα πρὸς τὰ τοῦ δουλο-
 δεσπότου καὶ τοῦ ἐξουσιοδοτημένου πολιτικοῦ ἀρχοντος·
 ἡ μὲν ψυχὴ¹² τούτέστι ἀσκει ἐπὶ τοῦ σώματος εἶδος δε-
 σποτικῆς, ὃ δὲ νοῦς ἐπὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ εἶδος πολιτικῆς
 καὶ βασιλικῆς ἀρχῆς· ἐπ' αὐτῶν δὲ κατὰδηλον εἶναι ὅτι
 καὶ κατὰ φύσιν συμβαίνει καὶ συμφέρον εἶναι εἰς τὸ σῶμα
 νὰ ἀρχῆται ὑπὸ τῆς ψυχῆς καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν μῦριον ὑπὸ
 τοῦ νοῦ, τούτέστιν ὑπὸ τοῦ μορίου τοῦ ἔχοντος τὴν λογι-
 κήν, ἐνῶ ἡ ἰσοτιμία ἢ τανάπαλιν μεταξὺ τῶν στοιχείων
 τούτων κυριαρχία εἶναι πρὸς ζημίαν ὄλων. Μεταξὺ πάλιν
 τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἄλλων ζῶων, ὁμοίως· τὰ μὲν ἡμερα
 τούτέστιν εἶναι τὴν φύσιν ἀνώτερα τῶν ἀγρίων, εἰς πάντα
 δὲ λυσιτελέστερον τὸ νὰ ἀρχωνται ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, καθ'
 ὅσον οὕτω διασφαλίζεται ὁ βίος των. Ἐπίσης μεταξὺ τῶν
 φύλων φύσει τὸ ἄρρεν εἶναι ὑπεροχώτερον καὶ τὸ θῆλυ κα-
 τώτερον, ἄρχον δὲ τὸ ἄρρεν τὸ δὲ θῆλυ ἀρχόμενον. Τὸ αὐτὸ
 λοιπὸν κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ συμβαίῃ γενικῶς καὶ ἐπὶ
 τῶν ἀνθρώπων. Ὅσοι τούτέστι διαφέρουν ἀλλήλων, ὅσον
 ἢ ψυχὴ διαφέρει τοῦ σώματος καὶ ὁ ἀνθρώπος τοῦ θηρίου
 —(εὐρίσκονται δὲ εἰς τὴν θέσιν τῶν δευτέρων οἱ προωρι-
 σμένον ἔργον ἔχοντες τὴν τοῦ σώματος χρῆσιν, εἶναι δὲ
 καὶ τοῦτο τὸ ἄριστον ἐξ ὅσων εἶναι δυνατόν παρ' αὐτῶν νὰ
 προέλθουν)—¹⁴, οὗτοι ((οἱ δεῦτεροι)) εἶναι φύσει δούλοι, καὶ
 ὠφελιμώτερον εἶναι δι' αὐτούς, ἐὰν βεβαίως καὶ διὰ τὰ προ-
 ειρημένα, νὰ ἀρχωνται ὑπ' ἀρχῆς ἀναλόγου εἶδους. Δούλος
 ἐν ἄλλοις λόγοις εἶναι ὁ ἔχων τὴν ἰδιότητα¹⁵ νὰ ἀνήκῃ εἰς
 ἄλλον, διὸ καὶ εἰς ἄλλον ἀνήκει, καὶ ὁ μετέχων λογικῆς
 φύσεως τοσοῦτον μόνον, ὅσον ἀρκεῖ δι' αὐτῆς νὰ ἀντιλαμ-
 βάνηται, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ ἔχη[συνείδησιν] αὐτῆς¹⁶. ἐνῶ τὰ
 ἄλλα ζῶα ἐξυπηρετοῦν οὐχὶ ἀντιλαμβανόμενα, ἀλλ' ἐξα-

τὸ ψ
 ἔστι δ
 κατὰ
 ἔννοια

ἄνω
 (καὶ)
 ἔχουσιν

11 οἱ μ
 δε τὸ ν
 ἀποστῆ-

ἄνω =
 νοῦς =

ἔχουσιν
 οὐκ ἐπι-
 (δουλο-
 οὐκ ἐπι-

12 (ἔσ
 δε τὸ ν

δουλο-
 δουλο-
 (ἔσ
 φύσει

⇒ ἡ τ
 13 καὶ
 οὐκ

εἰς τὴν θέσιν
 ἐκ τῶν
 ἐκ τῶν

ἔργον
 = φύσις
 ἐστὶν ὁ

δι' ἑαυτοῦ
 δούλος =
 ἄλλον

οὐκ ἐπι-
 ἀντιλαμ-
 ἀντιλαμ-

ναγκαζόμενα. Ἡ χρησιμοποίησις ὁμοῦ τούτων μικρὸν παραλλάσσει· διότι ἢ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς βοήθεια ὑπ' ἀμφοτέρων παρέχεται, ὑπὸ τε τῶν δούλων τουτέστι καὶ τῶν ἡμέρων ζώων. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ φύσις ἐπιτηδεύεται γὰρ πλάττει διάφορα τὰ σώματα τῶν ἐλευθέρων καὶ τῶν δούλων", ταῦτα μὲν στιβαρὰ διὰ τὴν καταναγκαστικὴν βίαν ὑπηρεσίαν, ἐκεῖνα δὲ εὐθυτενῆ καὶ ἄχρηστα πρὸς τὰς τοιαύτας ἐργασίας, χρήσιμα ὁμοῦ διὰ τὸν πολιτικὸν τῆς πόλεως βίον — (διαιρεῖται δ' οὗτος εἰς τὰ ἐν πολέμῳ ἔργα καὶ εἰς τὰ ἐν εἰρήνῃ) — παρ' ὅλον ὁμοῦ τοῦτο συμβαίνει πολλάκις καὶ τὸ ἀντίθετον, δοῦλοι μὲν γὰρ ἔχουν σώματα ἐλευθέρων, ἐλεύθεροι δὲ ψυχὰς δούλων· διότι" εἶναι βεβαίως φανερόν ὅτι εἰς ἣν περίπτωσιν ἐγεγνῶντο ἄτομά τινα τοσοῦτον διαφέροντα τῶν ἄλλων κατὰ τὸ σῶμα, ὅσον τὰ τῶν θεῶν ἀγάλματα διαφέρουν τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων, πάντες θὰ ἀπεφαίνοντο ὅτι οἱ ἄλλοι θὰ ἔπρεπε γὰρ εἶναι δοῦλοι τούτων. Ἐὰν δὲ ἀληθεύῃ τοῦτο περὶ τοῦ σώματος, πολὺ δικαιότερον εἶναι γὰρ τεθῆ περὶ τῆς ψυχῆς ὡς ἀξίωμα· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐξ ἴσου εὐκολόν γὰρ ἐκτιμῆσι τις τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς ὡς τὸ τοῦ σώματος. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, φανερόν πάντως εἶναι ὅτι ἐκ τῶν ἀνθρώπων φύσει οἱ μὲν εἶναι ἐλεύθεροι οἱ δὲ δοῦλοι, διὰ τοὺς δούλους δὲ ὅτι καὶ συμφέρον εἰς αὐτούς καὶ δίκαιον εἶναι γὰρ εἶναι δοῦλοι.

6. Ὅτι ὁμοῦ καὶ οἱ τὰ ἐναντία ὑποστηρίζοντες, ὀρθῶς ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως κρίγουν, δὲν εἶναι δύσκολον γὰρ ἐννοήσωμεν. Συμβαίνει δηλαδὴ οἱ ἕροι «δοῦλος» καὶ «δουλεία» γὰρ φέρονται ὑπὸ διττὴν ἐκδοχὴν· διότι ὑπάρχει καὶ ὁ θεωρούμενος δοῦλος καὶ εἰς δουλείαν ὑποβαλλόμενος ὑπὸ τοῦ κρατούντος δικαίου ἐν ᾧ ἰσχύει συμβατικῶς ὡς νόμος ἢ ἀρχὴ ὅτι πάντα τὰ ἐν τῷ πολέμῳ χειρούμενα περιέρχονται εἰς

τὴν τῶν χειρῶν ἐξουσίαν. Τὴν ἀρχὴν μάλιστα ταύτην
 τοῦ κρατοῦντος δικαίου πολλοὶ τῶν παρ' ἡμῖν νομομαθῶν
 προσβάλλουν, ὡς ἀκριβῶς καὶ τὸν ((προτείναντα νόμον
 τινὰ παρὰ τὰς τῶν κειμένων διατάξεις)) πολιτικὸν ἄνδρα,
 διὰ τῆς ἑπιβολῆς τῆς παρὰ τοὺς νόμους εἰσηγήσεως²⁰.
 Διότι εἶναι ὅλως ἀπάνθρωπον, λέγουν, γὰρ καθίσταται τὸ εἰς
 τὴν βίαν ὑποκῦψαν δοῦλον καὶ ἐξουσιαζόμενον τοῦ κατὰ
 τὴν ὑλικὴν δύναμιν ἀνωτέρου καὶ ἐκ τούτου δυναμένου γὰρ
 ἐπιβάλλει τὴν βίαν· ἐπὶ τούτου δὲ διχογνωμοῦσιν οἱ σοφοὶ
 καὶ οἱ μὲν ἐκείνην οἱ δὲ ταύτην τὴν ἀποψιν ὑποστηρί-
 ζουν. Ὁ λόγος δὲ τῆς τοιαύτης ἀμφισβητήσεως καὶ τῆς
 συγκρούσεως τῶν θεωριῶν εἶναι ἡ κρατοῦσα πίστις ὅτι ἡ
 ψυχικὴ ὑπεροχὴ²¹ εἰς ἣν περιπτώσιν συνοδεύεται καὶ ὑπὸ
 ὑλικῶν μέσων ἀποκτᾶ κατ' ἐξοχὴν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ
 ἐπιβάλλειν τὴν βίαν, καὶ ὅτι τὸ ὑπερισχῶν εὐρίσκεται ἐν
 ὑπεροχῇ ἀγαθοῦ τινος, ἐξ ὧν τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐπι-
 βαλλομένη βία δὲν εἶναι ἐστερημένη ἠθικοῦ τινος στοιχεί-
 ου²², ὥστε ἡ μόνη ἀμφισβήτησις γὰρ εἶναι ἡ περὶ τῆς φύ-
 σεως τοῦ δικαίου — (καθ' ὅσον διὰ τοὺς μὲν τὸ δίκαιον
 εἶναι εὐνοιά τις, κατὰ τοὺς ἄλλους δὲ αὐτὸ τοῦτο εἶναι δί-
 καιον, τὸ γὰρ ἀρχὴ ὁ κρείττων) — ²³· διότι ἐὰν παραμερισθῇ
 ἡ ἐπὶ τούτου διχογνωμία, αἱ λοιπαὶ θεωροῦσι, ὅτι δηλαδὴ δὲν
 πρέπει τὸ ὑπερέχον κατὰ τὰς δυναμικότητας γὰρ ἀρχὴ καὶ
 γὰρ ἐξουσιάζει, οὐδεμίαν βασιμότητα ἢ πιθανότητα ἔχουν.
 Μερικοὶ ὁμῶς ὑπεραμυνόμενοι, ὡς φαντάζονται, διατάξεώς
 τινος τοῦ κρατοῦντος δικαίου — (διότι τὸ κοινῶς ἰσχυρὸν
 εἶναι τρόπον τινὰ δικαίου διάταξις) — προβαίνουν εἰς τὴν

ἀμφ
 le d
 βρο
 la
 wōt

17
 Cav
 On

que
 m'st

b'tmo
 ἐν ὁ

κ' (re

ων
 a μs

l'au
 l'au

l'au
 l'au

l'au
 l'au

l'au
 l'au

18

θέσιν ὅτι ἢ ἐκ τοῦ πολέμου δουλεία εἶναι δικαία²⁴. ἐν ταύ-
 τῷ ὁμῶς ἀναιρεῦσι τὴν θέσιν ταύτην, διότι ἐνδέχεται νὰ μὴ
 εἶναι ἢ αἰτία τῶν πολέμων δικαία²⁵, καὶ κατ' οὐδένα τρό-
 πον θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι δούλος ὁ μὴ ἀξίος²⁶
 διὰ τὴν δουλείαν· διότι ἄλλως ἠθέλομεν καταλήξει εἰς τὸ
 συμπέρασμα ὅτι οἱ θεωρούμενοι εὐγενέστατοι εἶναι δούλοι
 καὶ ἐκ δούλων κατάγονται, ἐὰν συνέβαινε νὰ συλληφθοῦν
 αἰχμάλωτοι καὶ νὰ πωληθοῦν· διὸ ἀκριβῶς καὶ δὲν θεωροῦ-
 σιν ἑαυτούς²⁷ ὡς δυναμένους νὰ περιπέσουν εἰς δουλείαν,
 ἀλλὰ μόνον τοὺς βαρβάρους. Καὶ ὁμῶς ὅταν ἰσχυρίζονται
 τοῦτο, οὐδὲν ἄλλο ζητοῦν ἢ τὸ κατὰ φύσιν δούλον²⁸ πε-
 ρὶ οὗ ἐν ἀρχῇ ὠμίλησαμεν· διότι κατ' ἀνάγκην ὁμολογοῦν
 ὅτι ἄλλα μὲν ἄτομα²⁹ πανταχοῦ εἶναι δούλοι, ἄλλα³⁰ δὲ
 οὐδαμοῦ. Κατὰ τὸν αὐτὸν δέ, ὡς ἀνωτέρω, τρόπον σκέ- 19
 πτονται καὶ περὶ τῆς εὐγενείας· ἑαυτούς μὲν οὐ μόνον με-
 ταξὺ αὐτῶν εὐγενεῖς, ἀλλὰ καὶ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς τοιού-
 τους θεωροῦν, τοὺς βαρβάρους δὲ μόνον εἰς τὴν ἰδίαν των
 χώραν, οὕτω δὲ κατ' αὐτοὺς δύο εἶδη εὐγενείας καὶ ἐλευθε-
 ρίας ὑπάρχουν, τὸ μὲν ἀπόλυτον τὸ δὲ σχετικόν, ὡς καὶ ἡ
 Ἐλένη τοῦ Θεοδέκτου³¹ ἐκφράζεται:

«δοῦλα του νὰ μὲ πῆ ποιὸς θὰ τολμήσῃ
 ποῦ κι' ἀπ' τίς δυὸ τίς γονικὲς τίς ρίζες
 ἀπὸ θεοῦ κρατῶ;»³².

Ἄλλ' ὅταν ἰσχυρίζονται ταῦτα δι' οὐδενὸς ἄλλου δια-
 κρίνουν τὸ δούλον καὶ τὸ ἐλεύθερον, καὶ τοὺς εὐγενεῖς καὶ
 τοὺς τυχαίους, ἢ διὰ τοῦ γνώμονος τῶν προτερημάτων καὶ
 τῶν μειονεκτημάτων· ἔχουν δηλαδὴ τὴν ἀξίωσιν ὡς ἐκ τοῦ
 ἀνθρώπου γεννᾶται ἄνθρωπος καὶ ἐκ τοῦ θηρίου θηρίον, οὐ-

τω καὶ ἐκ τῶν ἐχόντων προτερήματα νὰ γεννᾶται ἀνθρω-
 πος ἔχων τὰ αὐτὰ προτερήματα· καὶ ἡ μὲν φύσις ἐπιχει-
 ρεῖ μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νὰ πράττῃ τοῦτο, δὲν κατορ-
 θώνει ὁμοῦς καὶ πάντοτε νὰ τὸ ἐπιτυγχάνῃ. "Ὅτι λοιπὸν
 ἔχει κάποιον λόγον ἢ ἀμφισβήτησις καὶ ὅτι δὲν εἶναι δυ-
 νατὸν κατὰ τὰς περιστάσεις οἱ αὐτοὶ νὰ εἶναι φύσει δου-
 λοὶ ἢ ἐλεύθεροι, εἶναι²⁰ φανερόν· ἐπίσης φανερόν ὅτι ἡ τοι-
 αύτη διάκρισις ὑφίσταται ἐκ φύσεως εἰς ἄλλας περιπτώσεις,
 ὅταν ἡ δουλεία εἰς τὸν ἕνα, ἢ ἄσκησις δὲ τῆς κυριαρχίας
 ἐκ μέρους τοῦ ἄλλου καὶ συμφέρον καὶ δίκαιον εἶναι,
 ὅτε καὶ πρέπει ὁ μὲν νὰ ἀρχῆται ὁ δὲ νὰ ἀρχῆ κατὰ
 τὴν ἀρχὴν τὴν ὑπὸ τῆς φύσεως ὀρισθεῖσαν, κατ' αὐτὴν δὲ
 καὶ ἡ δεσποτεία νὰ ἀσκητῆ· ἡ κακὴ ὁμοῦς τῆς δεσποτείας
 ἄσκησις εἶναι δι' ἀμφοτέρους ἀσύμφορος — (διότι ὁ,τι συμ-
 φέρει εἰς τὸ μέρος καὶ εἰς τὸ ὅλον συμφέρει, ὁ,τι εἰς τὸ σῶ-
 μα καὶ εἰς τὴν ψυχὴν ὁμοίως, ὁ δὲ δούλος εἶναι μέρος τι
 τοῦ δεσπότη, ἔμψυχον οὕτως εἶπεν μέρος τοῦ σώματος
 ἐκείνου, ἀλλὰ κεχωρισμένον· διὸ καὶ συμφέρον τι καὶ φιλι-
 κή τις σχέσις μεταξύ δούλου καὶ δεσπότη ὑφίσταται, εἰς²¹
 ἣν περιπτώσειν φύσει διετέθησαν οὕτω πρὸς ἀλλήλους, κατ'
 ἀνάγκην δὲ τὸ ἀντίθετον μεταξύ ἐκείνων οἵτινες ἐτάχθη-
 σαν οὕτω πρὸς ἀλλήλους οὐχὶ ὑπὸ τῆς φύσεως, ἀλλ' ὑπὸ
 τοῦ συμβατικοῦ νόμου καὶ τῆς ἐπιβολῆς τῆς βίας).

7. Ἐκ τούτων λοιπὸν φανερόν εἶναι ὅτι ἡ δεσποτικὴ
 καὶ ἡ «πολιτικὴ»²² ἀρχὴ δὲν ταυτίζονται οὐδὲ καὶ αἱ λοι-
 παὶ πρὸς αὐτὰς καὶ πρὸς ἀλλήλας ἀρχαί, ὡς μερικοὶ ἰσχυ-
 ρίζονται²³· διότι ἡ μὲν «πολιτικὴ» ἀσκεῖται ἐπὶ φύσει ἐ-
 λευθέρων, ἡ δὲ δεσποτικὴ ἐπὶ φύσει δούλων· καὶ ἡ μὲν οἰ-
 κωδιοικητικὴ²⁴ ἀρχὴ εἶναι εἶδος τι μοναρχικῆς²⁵, (διότι
 πᾶς οἶκος²⁶ μοναρχεῖται), ἡ δὲ «πολιτικὴ», ἀρχὴ ἀσκουμέ-
 νη μεταξύ ἐλευθέρων καὶ ἴσων. Ὁ μὲν λοιπὸν ὅρος «δεσπό-
 τῆς» δὲν χαρακτηρίζει τὸν κατέχοντα εἰδικόν τινα κλά-
 δον γνώσεων, ἀλλὰ τὸν ἔχοντα τὴν τοιαύτην ιδιότητα,
 ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ὄροι «δούλος» καὶ «ἐλεύθερος». Δυνατὸν

²⁰ δεσποτεία: μὴ κατ' ἐπιταγήν
 καὶ τῷ ποτὸς δ' εἶ

ὁμοίως γὰρ ὑπάρχει καὶ τις «ἐπιστήμη» δεσποτῶν καὶ δού-
 λων· δούλων μὲν ὡς ἐκείνη τὴν ὁποῖαν ἐδίδασκεν ὁ ἐν Συ-
 ρακοῦσαις δουλοδιδάσκαλος—(ἐκεῖ δηλαδὴ ἐδίδασκέ τις ἐπ’
 ἀμοιβῇ τοὺς παιδικὴν ἡλικίαν ἄγοντας δούλους τὰ συνήθη
 ὑπηρετικὰ ἔργα). θὰ ἦτο δὲ δυνατόν γὰρ κατεμερίζετο εἰς
 περισσοτέρους κλάδους ἢ τοιαύτη μόρφωσις, ὡς λ.χ. εἰς
 τὴν μαγειρικὴν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐπὶ μέρους ὑπηρεσίας·
 διότι διάφορα ἔργα ἀνήκουν εἰς διαφόρους ὑπηρετάς, ἐξ ὧν
 ἄλλα μὲν ἐντιμότερα, ἄλλα δὲ βαναυσότερα καὶ κατὰ τὴν
 παροιμίαν «κι’ ἀπὸ δούλου μπροστὰ δούλος κι’ ἀπ’ ἀφέντη
 ἄλλος ἀφέντης»⁹⁰. Ἄπασαι λοιπὸν αὐταὶ «ἐπιστήμαι» δού-
 λων εἶναι.— δεσποτῶν δὲ «ἐπιστήμη» ἢ ἀφορῶσα εἰς τὴν
 χρησιμοποίησιν τοῦ δούλου· διότι ἡ ἰδιότης τοῦ δεσπότου
 ἔγκειται οὐχὶ εἰς τὴν ἀπόκτησιν δούλων, ἀλλ’ εἰς τὴν χρη-
 σιμοποίησιν αὐτῶν. Οὐδὲν βεβαίως πνευματικὸν ἢ ἠθικὸν
 ἐνδιαφέρον ἔχει ἡ τοιαύτη «ἐπιστήμη»: ὁ κύριος πρέπει
 γὰρ γνωρίζῃ γὰρ ἐπιτάσῃ ἐκεῖνα τὰ ὅποια ὁ δούλος πρέπει
 γὰρ πράττει. Διὸ καὶ ὅσοι εὐκολύγονται γὰρ ἀποφεύγουν τὴν
 ἐνόχλησιν αὐτὴν τῆς αὐτοπροσώπου ἐπιστασίας ἀναθέτουν
 τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἰς ἐπιστάτην, αὐτοὶ δὲ ἐπιδίδονται εἰς
 τὴν πολιτικὴν ἢ τὴν φιλοσοφίαν. Ἡ τέχνη ἀφ’ ἑτέρου τῆς
 κτήσεως δούλων διακρίνεται καὶ τῶν δύο τούτων, οὐσα
 ἄλλη τις ὡς λ.χ. ἡ δικαία κτήσεις πολεμικὴ τις τέχνη ἢ
 θηρευτικὴ. Περὶ μὲν δούλου καὶ δεσπότου λοιπὸν ἔστωσαν
 οἱ ἀνωτέρω διορισμοί.

ἐπιτετα
 δούλων

ἀφέντης
 ἕξ ὧν
 ἀμύνη
 ἀμύνη
 ἀμύνη

23 διὰ μ
 ἐπιτετα
 δεσπο-

ἡ χρησιμ
 δεσπο-

ἡ ἀφέντης
 ἡ ἀφέντης

ἡ ἀφέντης
 ἡ ἀφέντης

ἡ ἀφέντης
 ἡ ἀφέντης

ἡ ἀφέντης
 ἡ ἀφέντης

ἡ ἀφέντης
 ἡ ἀφέντης